

BARNAHUS = GYEREKHÁZ

KÉTELY NÉLKÜL A GYERMEK VÉDELMÉBEN

EGY FURCSA NÉV, EGY IZLANDI PÉLDA, EGY ELHIVATOTT PSZICHOLOGUS. SZOMBATHELY UTÁN BUDAPESTEN IS ÉPÜL EGY OLYAN HÁZ, AHOL MINDEN MOZZANAT A SZEXUÁLISAN ABUZÁLT GYEREKEK ÉRDEKÉBEN TÖRTÉNIK.



Dr. Lazáryné Mária több mint egy éve válaszol a Kincs magazin gyermekkérdéseire, hogy segítse a szülőket eligazodni egy örök kérdésekkel teli világban. A szombathelyi pszichológust ezúttal saját munkájáról kérdeztük, mert bár kevesen tudják, ő az izlandi Barnahus modell hazai megalapítója, amelynek lényege a szexuálisan abuzált gyermekek speciális védelme.



BARNAHUS

- A gyermekvédelem és az igazságszolgáltatás összekapcsolása a gyermekek mindenek felett álló érdekének biztosítására.
- Az első Barnahus Izlandon jött létre 1998-ban, mert a korábbi évek adatait figyelembe véve a gyermekekkel szembeni szexuális erőszak miatti feljelentések száma évről évre nőtt, míg a bírósági ítéletek száma stagnált.
- A szó gyerekházat jelent, ami a gyakorlatban egy gyerekbarát épület egy ötlábú, az igazságszolgáltatást és a szakellátást is magába foglaló modellel.
- A gyermekbarát intervenció küldetése, hogy itt minden a gyermek érdekében történjen anélkül, hogy engednének az eljárással kapcsolatos alapjogi garanciákból és jogállami elvekből, biztosítva a tisztességes eljárást, a közvetlenség elvét.

www.barnahus.hu

Törött lelkek menedéke

A Barnahus szó Izlandon gyerekházat jelent, és a kifejezés magában foglalja az egész módszertant, eszköztárat, innovációt, vagyis mindazt, amit képvisel. Lényege, hogy attól a pillanattól fogva, hogy a gyerek beszélt arról, hogy őt szexuális trauma érte, és ennek következtében valaki feljelentést tett és elindul a nyomozás, utána is mindössze egyszer kelljen elmondania az őt ért traumát. Mert sajnos a jelenlegi gyakorlat az, hogy a nyomozati és a perszakasz évekig húzódik, miközben akár tízszer is beszélni kell újra és újra a gyerekek arról, hogy mi történt vele. Legfőképpen ebben különbözik a Barnahus módszer a hagyományos igazságszolgáltatástól, mert itt az egyszeri kihallgatást pszichológus végzi, ami felvételekre kerül – ezt adják tovább a rendőrségnek, így a gyerekeknek nem kell újra és újra beszélniük, és ezzel átélniük a történeteket.

Önt mióta foglalkoztatja az emberi lélek?

Mindig is pszichológus szerettem volna lenni, de amikor én (1972-ben) érettségiztem, éppen nem szerepelt a pszichológia a magyar felnőttoktatásban. 1986-ban már négy gyermekem volt, amikor végre újraindult a képzés, és elkezdhettem az ELTE levelező tagozatát. Négy és fél év után a szakvizsgára már úgy készültem, hogy gyerekekkel szeretnék foglalkozni.

És pont a bántalmazott gyermekek? Nem épp könnyű téma.

Pont ezért. Mert ők védtelenek, őszinték, és mert nem lehet abba szakemberként belenyugodni,



MI A KÜLÖNBSÉG?

PSZICHIÁTER: Orvostudományi egyetemet végez, először általános orvos lesz, ezt követi a szakosodás. Csak ő nem belgyógyász, nőgyógyász stb. lesz, hanem pszichiáter. Az emberi lélekhez nincs jogosítványa, az ő kompetenciája, hogy a pszichológus diagnózisa alapján a munkafolyamat orvosi részét viszi, vagyis receptet írhat fel.

PSZICHOLÓGUS: Bölcsészettudományi egyetemet végez, a különböző személyiségvizsgáló tesztek használatával kerülnek közelebb az emberi lélekhez. Itt is történik szakosodás, de ez nem orvosi kategória, az alapvető különbség a gyógyszer, amit a pszichológus nem is javasolhat. Ezért jó, ha a két szakma összedolgozik, de ezen van még mit fejlődni.

hogy a 21. században világszerte egyre több szexuális abúzust – családon belüli erőszakot – követnek el, amit sokkal nehezebb bizonyítani az áldozatok és az elkövetők közötti szoros kapcsolat és az emiatt kialakult lélektani kiszolgáltatottság miatt. Ez a szövevényes kapcsolat a hatalmas látencia oka is – szomorú tény, hogy 100 feljelentésre 10 vádemelés és egy ítélet jut.

Hogyan bukkant – ha lehet így fogalmazni – az izlandi modelle?

2013-ban hallottam erről először egy mondatot, ami azonnal felkeltette az érdeklődésem, így amikor 2014-ben turistaként Iz-

landra utaztam, megnézhettem a Barnahus házat. Onnantól folyamatosan kutattam a témában, az egyik fiam segítségével rengeteg angol nyelvi tanulmányt olvastam és minden lehetőséget megragadtam, hogy személyesen is találkozzam már létrejött házak vezetőivel, többek között az izlandi alapítóval, Bragi Gudbrandssonnal is. Hazatérésem után pedig azonnal elkezdtem a munkát egy kollégámmal. Ennek eredményeként nyertünk egy másfél éves tanulmányút-sorozatot, ahol számtalan európai Barnahus működését megismerhettem, és sokat formálódott a szemléletem.



JÓ TUDNI!

Családban marad

A gyermekek ellen elkövethető szexuális bűncselekményeknek alapvetően két típusa van, az egyiket elkövetheti idegen, ismeretlen ember, az a gyerekbarát igazságszolgáltatáshoz tartozik, ennek egy továbbfejlesztett változata a Barnahus, ide kifejezetten a szexuálisan abuzált gyerekek tartoznak, ezért is fontos a pontos fogalmak tisztázása. Mert abúzusnak azt nevezzük, amikor a 18. életévét még nem betöltött gyermeknek egy vérszerinti rokon követ el szexuális bántalmazást, vagy az, akit a gyermek annak vél. És azért van szükség arra, hogy ezt a két kategóriát kétféleképpen kezeljék, mert a családon belüli erőszak jóval bonyolultabb és szövevényesebb dolog a lelki tényezők miatt. Mert amíg egy idegen a támadó vagy a bántalmazó, addig a gyermek szinte biztos, hogy elmondja a sérelmét, és mennek a rendőrségre. Ezzel szemben ha a gyermek a vérszerinti vagy a nevelőapja áldozata, már korántsem ilyen biztos, hogy el fogja mondani valaha, hogy mi is történt.



Az abúzió kifejezést csak akkor használjuk, amikor az erőszakot családtag vagy a gyerek által annak vélt személy követi el.

Milyen lelki tényezők okozzák az említett látenciát a családon belüli erőszak esetében?

A szexuális abúzus mindig tanúk nélkül történik. Az elkövető pontosan tudja, hogy ez tilos, és ezt ki is használja. Mivel? Azzal, hogy apát szeretjük, mert szeretni kell, mert azt mondta, ez a mi titkunk marad. És persze arról sem szabad megfeledkezni, hogy a gyermek a szülőnek mindig meg akar felelni. Így az esetek 98%-ában nincs tanú.

Akkor mégis hogyan lehet bizonyítani?

Többnyire csak a gyerekek elmondása alapján. Éppen ezért, a Barnahus házak falára virtuálisan



fel van írva: itt hisznek a gyerekeknek, szimbóluma pedig egy törött váza, mert ha a gyerekek teste örökre nem is, a lelkük darabokra török. Mi megpróbáljuk „összeragasztani”, de ettől a ragasztás még örökké látszódnia fog. **De egy családban van egy anya is...**

Az egyik legelső esetem egy 16 éves lány volt, aki nem bírta tovább, hogy az apja többször is megerőszakolta őt és az idősebb testvéreit is, akiknek azonban már sikerült elhagyniuk a szülői házat. Be kellett hívni az anyát, aki zokogott a tehetetlensége miatt, hogy nem tehet semmit, mert fél. Amikor közös behívásra ke-

NEURÓZIS VAGY PSZICHÓZIS?

Alapvetően különbséget kell tenni neurotikus betegségek – mint a depresszió, pánikbetegségek, szorongás, fóbiák – és az olyan pszichózisok között, mint amilyen például a skizofrénia. Előbbinél a pszichológusnál kell elkezdni az utat, aki elvégzi a szükséges tesztvizsgálatokat, majd megállapítja, hogy milyen nagyságrendű a betegség. Ezek modern gyógyítása a pszichoterápia és a gyógyszeres kezelés, ami bár hosszadalmas folyamat, ha a páciensnek van kitartása, gyógyítható. Nagyon sok neurotikus betegség – pánik, depresszió, fóbia – hátterében egy egész életen át titokban tartott trauma áll. A pszichózisoknál azonban csak a tünetek csökkentéséről lehet beszélni, de az alapbetegség mindig megmarad.

JÓ TUDNI!

rült a sor, döbbenet láttuk, hogy kézenfogva érkeztek az apával, az anya folyton bizonygatta, mennyire szeretik egymást, és végül a férj partján állt.

Erre van egyszerű magyarázat?

Rengeteg esetben fordul elő, hogy a gyerek mindennek ellenére elmondja az anyjának, hogy mi történt vele, és mégis az anya lesz az, aki úgy reagál, hogy nem lehet az apát/nevelőapát börtönbe juttatni, mert tőle függ a család anyagilag. Ez egy nagyon sajtáságos dinamika, ami miatt a családban nagyon nehéz a bizonyítás, és ha a feljelentés meg is történik, sokszor kerül visszavonásra.



”

Az igazságszolgáltatás célja az igazság kiderítése, és nem számít, mindeközben mi történik a gyermekkel újra és újra.

NINCS MAGYARÁZAT

„A szexuális abúzust elkövető felnőttek ötven százaléknál kimutatható a fizikai agresszió extrém meglete, még sincs előjele. Nem tudunk erre felkészülni. A per szakasz során mindig vizsgáljuk az elkövetőt, de nincs egy tipikus mutató, nem találunk közös jellemzőt azok között, akik megerőszakolják a saját gyermeküket.”

csolati képtelenséget, van, akinél saját gyermekei nevelésében okoz később súlyos zavarokat. Tehát a válaszom nem, nem teheti túl magát rajta a gyermek. A Barnahusban azonnal terápiát kezdünk a felvétel után: vagy egy hatalmas krízisintervenciót terápia, ha pedig az abúzus idejében már valamilyen lelki betegségben szenvedett a gyermek, akkor egy 6–12 alkalmas speciális terápiát alkalmazunk.

Letenni a terhet

A téma keserősége mellett az azért nagyon nagy eredmény, hogy három év előkészületi munka után civil kezdeményezéssel, önkormányzatokhoz írt pályázatokból és rengeteg önkéntes munkával 2016. november 14-én létrejöhett Szombathelyen a Barnahus infrastruktúrája, és PILOT jelleggel megkezdhetette működését a TEGYESZ egyik épületszárnnyában. Ezzel Magyarországon és Kelet-Közép-Európában az első, Európában az 51. Barnahus házat nyitották meg. Ez idő alatt 26 szexuálisan abuzált gyermeket vizsgáltak, 30 szexuális abúzus ügyében végeztek meghallgatást, vagy adtak szakmai felvilágosítást. Az épületben van a befogadó otthon, ide helyezik el a családból kiemelt bántalmazott gyermekeket, aki rövid idő múlva beszélni kezd gondozóinak az otthonában átélt szörnyűségeiről. A TEGYESZ igazgatójának kérésére azonnal elvégzik a Barnahus-vizsgálatot, majd a DVD-felvétel és a jegyzőkönyv alapján megtörténik a feljelentés. A nyomozati szakaszban tanúként szerepelek, és ami kiemelkedően fontos még, hogy a felvételt elemzik a gyermek nonverbális kommunikációja szempontjából.

Hogyan történik a trauma feldolgozása?

Az abuzált gyerekek többször is átélnek a traumát. Először, amikor a dolog megtörténik, és aztán minden egyes alkalommal, amikor beszélni kell róla, és újra át kell élni a szörnyűséget. A Barnahusnak pont az a lényege, hogy mindezt csak egyszer kelljen. Mert a különböző fejlődési élet szakaszokban amúgy is elkerülhetetlen a dolgok újraértelme-

zése: kamaszként, fiatal felnőtt korban, érett felnőtt korban, de van, aki csak öregkorára tud beszélni az őt ért traumáról. Mert nem akarja a sírig cipelni a terhet.

Az Ön tapasztalatai szerint túlteheti magát ezen egy gyermek?

Sajnos a gyermekkorban elszenvedett szexuális abúzus egész életre nyomot hagy a személyiségben. Van, akinél neurotikus betegséget, van, akinél párkap-



”

Ok nélkül nem emelnek ki egy gyereket a családból.



Észre kellene venni

Prevenzióról ezekben az esetekben sajnos nem lehet beszélni. Egyrészt azért, mert a szakemberek hiába vizsgálják évek óta a bántalmazókat, a szexuális abúzust elkövetők majd felénél bár kimutatható a fizikai agresszió extrém meglete, előjele vagy közös mutatója nincs egy ilyen tettnek. És azzal sem tudnak mit kezdeni, hogy egyre nő az elvált szülős családok száma, amelyekben férfi minta híján alapvetően sérülnek a szerepek. Hiába van a nevelőapa, vele nem lehet olyan mély az azonosulás, mint a vér szerinti apával, mert az ember így van kódolva. Amit a szakemberek tehetnek, hogy hisznek a jó példában, amilyen az izlandi Barnahus is, ahol 360 ezer lakosra egyetlen ház jut, mégis, az egész világgal ellentétben egyedül ott állt meg 16 év után a szexuális abúzió lineáris növekedése, azóta pedig lassan csökken.

Pedagógusként, edzőként, felnőtt szereplőként hogyan ismerhetem fel, ha egy gyerek bajban van a környezetében?

Ennek mindig jól látható jelei vannak, és igen, észre kellene venni – de! Olyan hihetetlen, hogy ilyenek megtörténhetnek, hogy akinek észre kellene vennie, inkább elhessegeti ezt a szörnyű gondolatot. Ha látják, hogy nem stimmel valami, akkor behívják a szülőt – aki persze normálisnak tűnik. Nagyon fontos, hogy mindenkinek jogában áll feljelentést tenni, akár névtelenül is, sőt ez kötelesség. Mert a jelzőrendszerbe mindenki beletartozik, aki a gyerekekkel huzamosabb időt tölt el. De aztán elhessegetik, nem gondolnak rá. Higggye el, sajnos a legtöbbször így van.

Miért bánt az ember gyerekeket?

Őszintén nem tudom. Mert valószínű, hogy frusztrált. Az internetes és fogyasztói társadalom okozta elidegenedés, a lemaradás érzése mind frusztrálja az

embert, és az a rengeteg behatás, ami régen nem volt, frusztrációt okoz, ami mindig agressziót szül. A gyerek pedig ott van kéznél. Kiszolgáltatott, gyengébb a felnőtténél. De szólhat a hatalom fitogtatásáról is. Egyre több olyan élethelyzet van, amikor egy férfi azt érzi, nincs hatalma a dolgok fölött.

Ön hogyan bírja ezt a terhet?

Negyvenöt éve vagyok a szakmában, a pszichológia szinte minden területén dolgoztam, és egyértelműen ez a legmegterhelőbb. Járok szupervízióra, mert le kell tennem ezt a terhet, ami eddig mindig sikerült, de mostanában már nem. Amikor vége egy-egy felvételnek, és elmegy a gyerek, rengeteget kell beszélnünk erről. Sokszor vagyok lehangolt és szomorú, ez ezzel jár, ami a férjemnek biztosan nem könnyű. De sem abbahagyni, sem a terhet letenni nem tudom. Minden vizsgált gyermek sorsa itt van a puttonyomban.